

Опубліковано: Географія та туризм: Наук. зб. /

Ред. кол.: Я.Б. Олійник (відп. ред.) та ін. –

К.: Альтерпрес, 2010. – Вип. 8. – С. 176 – 182.

УДК 911.3:796.5 (477)

Пацюк Вікторія Сергіївна

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ІНДУСТРІАЛЬНО-ТУРИСТИЧНИХ МАРШРУТІВ

FEATURES OF CREATION OF INDUSTRIALLY-TOURIST ROUTES

Розкрито поняття індустриально-туристичного маршруту. Досліджено особливості та етапи їх створення. Запропоновано класифікації індустриально-туристичних маршрутів за різними ознаками.

The concept of industrially-tourist route is exposed. It is investigational features and stages of their creation. Classifications of industrially-tourist routes are offered on different signs.

Постановка проблеми. Зростаюча конкуренція на ринку туристичних послуг вимагає постійного удосконалення існуючого та створення кардинально нового туристичного продукту. Як перспективні місця для відвідування туристів починають розглядатися нові території, зокрема, індустриальні, що займають значну площу нашої держави. На теренах України акцентується необхідність популяризації та розвитку індустриального туризму. З огляду на всі ці тенденції ініціюється прокладання в індустриальних регіонах індустриально-туристичних маршрутів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Індустриально-туристичні маршрути та їх розробка є інноваційною тематикою, яка ще не досліджувалася географічною наукою. Саме тому при її опрацюванні за теоретичну основу було взято доробки відомих вчених географів та економістів, які займалися питаннями організації турів та маршрутів, зокрема, Любіцевої О.О., Кіптенко В.К., Ільїної О.М., Квартальнова В.О., Зоріна І.В., Гуляєва В.Г., Біржакова М.Б., Сеніна В.С.

Мета та завдання дослідження – обґрунтувати визначення «індустріально-туристичний маршрут», розкрити його різновиди, дослідити особливості та етапи створення даних маршрутів.

Виклад основного матеріалу. *Індустріально-туристичний маршрут* – це заздалегідь спланований та регламентований у часі напрямок пересування туристів індустріальними ландшафтами з метою ознайомлення з індустріальними об'єктами. Туристичні маршрути, що прокладаються у межах індустріального середовища повинні бути:

- *Привабливими:* їх привабливість формується в ході цілеспрямованої рекламної кампанії, спрямованої на залучення різних категорій споживачів;
- *Доступними:* туристичний маршрут повинен формуватися таким чином, щоб мав зручні транспортні під'їзди, об'єкти розташовувалися на порівняно незначній відстані один від одного;
- *Змістовними:* передбачається наявність пізнавальних елементів, що сприяють пізнанню індустріальної спадщини з її культурним надбанням. Змістовність дозволяє туристам за доволі короткий проміжок часу більше дізнатися про історичні етапи становлення індустріальних об'єктів, усвідомити значення промисловості в розвитку країни;
- *Функціональними:* передбачається використання одного й того ж туристичного маршруту в різні пори року, причому з різним набором сезонних послуг;
- *Багатоаспектними:* індустріальний маршрут потребує наявності в програмі туристичного обслуговування заздалегідь підготовлених варіантів. Необхідність в багатоваріантності обумовлена мінливістю погодних умов, зміною мотивацій туристів, що перебувають на маршруті (різницею в їх фізичній підготовці, запитах та можливостях). Тому завжди варто мати альтернативні варіанти заміни різних ділянок маршруту.

Створення індустріально-туристичного маршруту – доволі складна процедура, що потребує детальної інформації про локалізацію індустріальних дестинацій. Індустріально-туристичні маршрути повинні бути не лише

інформативними, а й варіативними, адже для підвищення їх конкурентоздатності необхідно враховувати цілу низку суб'єктивних факторів. Розробка індустріально-туристичних маршрутів включає наступні етапи:

1. Маркетингові дослідження ринку та визначення споживчих сегментів.

При залученні різноманітних методик збору інформації, необхідно дослідити основні уподобання споживачів та визначити, які індустріальні об'єкти користуються підвищеним інтересом.

2. Створення кадастру індустріально-туристичних ресурсів.

Передбачається збір інформації про всі індустріальні об'єкти, що знаходяться на території, де планується прокладання маршруту.

3. Вибір пунктів маршруту. Критерієм вибору об'єктів є їх атрактивність, значимість, унікальність та транспортна доступність. Бажано, щоб до маршруту були включені різнопланові об'єкти, за допомогою яких висвітлювалися б різні аспекти індустріальної спадщини.

4. Ієрархізація пунктів маршруту. Передбачає виділення основних та додаткових об'єктів. При цьому основна кількість часу повинна відводитись на ознайомлення з основними об'єктами, додатковими ж об'єктами в разі чого можна пожертвувати, замінити їх іншими.

5. Вибір початкового та кінцевого пунктів маршруту. Пам'ятаючи, що за психологічними законами найбільше запам'ятовується початок та закінчення, відповідно треба організувати маршрут таким чином, щоб саме на початку та вкінці були найатрактивніші об'єкти. Окрім цього, важливо враховувати транспортний чинник, а саме можливість приїзду та від'їзду з певних пунктів

6. Розробка схеми маршруту. За схемою маршрути можуть бути лінійні, кільцеві, радіальні та комбіновані. При розробці схеми маршруту необхідно орієнтуватися на територіальну локалізацію найцікавіших об'єктів. Значним чином, вибір схеми маршруту залежить від транспортної системи: конфігурації транспортної мережі, її густоти та технічного стану, рівня розвитку окремих видів транспорту, рівня розвитку транспортної інфраструктури, що забезпечує надійність та безпеку роботи транспорту [1].

7. Прив'язка маршруту до пунктів життєзабезпечення. При прокладанні маршруту варто враховувати диспозицію закладів розміщення, харчування та дозвілля.

8. Розробка паспорту маршруту. Паспорт маршруту передбачає докладне висвітлення керівних його положень: початковий та кінцевий пункт, проміжні пункти, час на подолання відстані між пунктами, об'єкти огляду, тривалість екскурсії, наявність на маршруті пунктів життєзабезпечення, запасні варіанти тощо.

9. Апробація маршруту. Експертна комісія здійснює пробний проїзд по маршруту, оцінюючи всі позитивні та негативні його аспекти, після чого виносить вердикт щодо доцільності впровадження на туристичний ринок даного маршруту.

10. Оптимізація маршруту. Після апробації маршруту, задля підвищення його конкурентоспроможності, здійснюється усунення виявлених недоліків.

Використовуючи традиційні класифікації маршрутів, ми спробували крізь дану призму розглянути індустріально-туристичні маршрути, які можна класифікувати наступним чином:

•за змістом програми: навчальні (розраховані на студентів політехнічних ВУЗів, які виїжджають на практики), наукові (орієнтовані на фахівців, що займаються вивченням та покращення процесу виробництва), пізнавальні (проводяться по індустріальним об'єктам, що користуються найбільшим інтересом туристів), екологічні (прокладаються по місцях, де чітко видно негативний вплив людини на довкілля), ділові (відвідування низки підприємств з метою проведення ділових операцій), спортивні (передбачають участь або споглядання різноманітних змагань, що проводяться в умовах антропогеннозмінених ландшафтів), екстремальні (спрямовані на відвідування промислових ландшафтів з метою отримання гострих вражень), розважальні (створюються в місцях проведення тематичних свят та анімаційних програм);

•за періодизацією: археологічні (прокладаються по місцям допромислового виробництва), історичні (орієнтовані на промислові об'єкти,

створені у ХІХ – першій половині ХХ сторіччя), сучасні (прокладаються по нині функціонуючим підприємствам);

- за видами пересування: пішохідні, автомобільні, автобусні, змішані;

- за сезоном: цілорічні, сезонні;

- за тривалістю: одnodенні, «вихідного дня» (2 дні), середньострокові (3-4 дні), багатоденні (до 1 тижня);

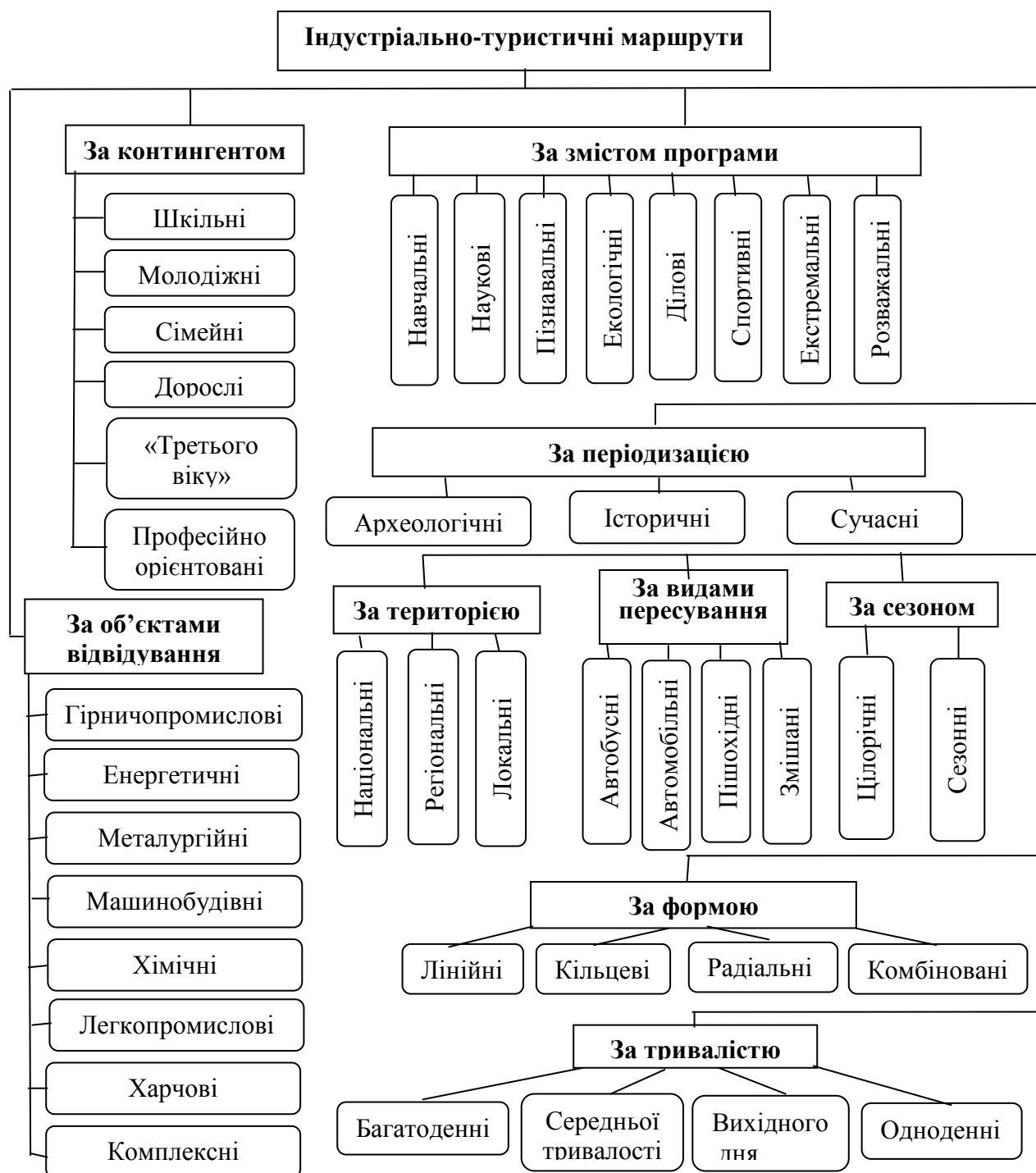
- за контингентом: шкільні, молодіжні, сімейні, «дорослі», «третього віку», професійноорієнтовані;

- за формою: лінійні (починаються в одному пункті та закінчуються в іншому), кільцеві (починаються і закінчуються в одному й тому ж пункті), радіальні (передбачають переміщення у різних напрямках з одного й того ж пункту та з поверненням до нього), комбіновані (поєднують в собі попередні види);

- за територією: національні (охоплюють територію декількох областей), регіональні (проводяться в межах однієї області), локальні (охоплюють територію одного населеного пункту);

- за об'єктами відвідування: в залежності від того на які підприємства спрямований потік туристів розрізняють гірничодобувні, енергетичні, металургійні, машинобудівні, хімічні, легкопромислові та харчові маршрути, якщо ж маршрут прокладено по підприємствах різних галузей, то, відповідно, він буде комплексним.

Дані різновиди було презентовано в схематичному вигляді на рис.1.

Рис.1. Класифікація індустріально-туристичних маршрутів

Задля конкретизації наведених теоретичних аспектів створення індустріально-туристичних маршрутів, ми спробували їх практично втілити, розробивши декілька індустріально-туристичних маршрутів, які, щоправда,

потребують апробації. Сконцентрувавшись на створенні маршрутів різних територіальних рівнів: локальному, регіональному та національному, ми намагалися зробити ці маршрути комплексними та пізнавальними. При розробці цих маршрутів, дотримувались двох основних вимог: по-перше, забезпечення максимально можливої інформативності подорожі при мінімізації витрат часу на переміщення між основними пунктами маршруту та, по-друге, охоплення якомога ширшого спектру об'єктів при виключенні повторюваності однорідних об'єктів. Таким чином, було створено локальний маршрут на теренах Криворіжжя, регіональний – на теренах Дніпропетровської області та національний, що пролягав територією Миколаївської, Дніпропетровської, Запорізької та Донецької областей. Більш детально ці маршрути висвітлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Характеристика індустріально-туристичних маршрутів

Тип маршруту	Форма маршруту	Загальна тривалість		Основні пункти	Об'єкти показу	Час екскурсії	Місце ночівлі
Локальний	Комбінований	3 дні	1-й день	Кривий Ріг	Кар'єр Південного ГЗК Заповідник «Візирка» на місці колишніх відвалів та затоплених кар'єрів «Арселор Міттал Стіл Кривий Ріг»	1 год	Готель «Саксагань»
			2-й день			2 год	
			3-й день			2 год	
Регіональний	Кільцевий	4 дні	1-й день	Дніпропетровськ	ВО «Південний машинобудівний завод ім. Макарова», ВАТ «Дніпропетровський трубний завод»	1,5 год	Готель «Саксагань»
			2 год				
					Північний ГЗК Музей Промисловості України	2 год 1 год	Від'їзд з Кривого Рогу

			2-й день	Павлоград Нікополь	Вугільна шахта Нікопольський завод феросплавів	2 год 2 год	Нікополь
			3-й день	Зеленодольськ Кривий Ріг	Криворізька ТЕС Кар'єр Південного ГЗК	1 год 1 год	Кривий Ріг
			4-й день	Кривий Ріг Жовті Води	Музей Промисловості України Східний ГЗК, що займається переробкою урану	1 год 2 год	Від'їзд з Дніпропетровська
Національний	Лінійний	5 днів	1-й день	Миколаїв Южноукраїнськ	Суднобудівний завод ім. 61 комунара Південноукраїнська АЕС	1,5 год 2 год	Переїзд і ночівля в Кривому Розі
			2-й день	Кривий Ріг Жовті Води	Кар'єр Південного ГЗК Музей Промисловості України Східний ГЗК, що займається переробкою урану	1 год 1 год 2 год	Переїзд і ночівля в Дніпропетровську
			3-й день	Дніпропетровськ Запоріжжя	ВО «Південний машинобудівний завод ім. Макарова» Дніпрогес ВО «АвтоЗАЗ-ДЕУ»	2 год 1 год 2 год	Запоріжжя
			4-й день	Артемівськ Соледар	Артемівський завод шампанських вин Соляні шахти	2 год 2 год	Переїзд до Донецька
			5-й день	Донецьк	Донецький металургійний завод	2 год	Від'їзд з Донецька

Висновок. Індустріально-туристичні маршрути є цілком новим туристичним продуктом на туристичному ринку України. Потужна індустріальна ресурсна база нашої країни є підґрунтям створення найрізноманітніших за змістом, формою та тривалістю індустріально-туристичних маршрутів, здатних задовольнити найприскіпливішого споживача. Включення до туристичного конвеєру даних маршрутів сприятиме отриманню значних прибутків, популяризації індустріального туризму, висвітленню індустріальних надбань нашої країни на міжнародній арені.

Список використаних джерел: 1. Любіцева О.О. Методика розробки турів. Навчальний посібник. – К.: «Альтерпрес», 2003. – С.21.